ב: כל כנויי פרק ראשון נדרים

גמ' כל כינויי נדרים כנדרים מאי שנא גבי נזיר דלא קתני להו לכולהו ומאי שנא גבי נדרים דקתני לכולהו משום דנדר ושבועה כתיבי גבי הדדי תני תרתין וכיון דתני תרתין תני לכולהו וליתני כינוי שבועות בתר נדרים איידי דתנא נדרים דמיתסר חפצא עליה תנא נמי חרמים דמיתסר חפצא עליה לאפוקי שבועה דקאסר נפשיה מן חפצא פתח בכינויין כל כנויי נדרים ומפרש ידות האומר לחבירו מודר אני ממך ותו ידות אינשי איירי בהון וחסורי מיחסרא והכי קתני כל כינויי נדרים כנדרים וידות נדרים כנדרים [ו]וליפרוש כינויין ברישא ההוא דסליק מיניה ההוא מפרש ברישא כדתנן [ז]במה מדליקין ובמה אין מדליקין אין מדליקין כו' [ח]במה טומנין ובמה אין טומנין אין טומנין כו' [ט]במה אשה יוצאה ובמה אינה יוצאה לא תצא אשה וכל היכא דפתח לא מפרש ברישא והתנן [י]יש נוחלין ומנחילין נוחלין ולא מנחילין ואלו נוחלין ומנחילין [כ]יש מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן מותרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן ואלו מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן [ל]יש טעונות שמן ולבונה שמן ולא לבונה ואלו טעונות שמן ולבונה [מ]יש טעונות הגשה ואין טעונות תנופה תנופה ולא הגשה ואלו טעונות הגשה [נ]יש בכור לנחלה ואין בכור לכהן בכור לכהן ואין בכור לנחלה ואיזהו בכור לנחלה ואין בכור לכהן הלין משום דאוושו ליה מפרש ההוא דפתח ברישא והא [ס]במה בהמה יוצאה ובמה אינה יוצאה דלא אוושא וקתני יוצא גמל

אלא

רש"י

גמ' מ"ש גבי נזיר דלא קתני לכולהו. דהתם קתני כל כינויי נזירות (א) ותו לא מידי ולא קתני לכל הני דנדרים ושבועות: **כתיבין בהדי הדדי.** כל נדר וכל שבועת איסר(ג) וכיון דאגב דקתני (ב) **שבועות** קתני לכולהו: **וליתני שבועות בתר נדרים.** כדכתיבי והדר ליתני לכולהו: **דמיתסר חפצא.** דכי אמר דבר זה עלי בקרבן או בחרם אסר ליה לחפץ עליו ומשום הכי תני להו בהדי הדדי אבל כי אמר שבועה שלא אוכל דבר זה או שאיני נהנה מדבר זה איהו לא אסר לחפצא עליה אלא נפשיה אסר מההוא חפצא: **פתח בכינוי ומפרש ידות.** לאלתר מודר אני ממך וכו' דהיינו ידות ולכתחילה ה"ל למתני' לפרש כינויין כגון קונם והדר ליתני ידות: **ותו.** אכתי איכא למיפרך ידות אינשי היכי שכחם התנא דלא קתני וידות נדרים כנדרים: **איירי בהו.** דודאי לא שכח להו לידות וחסורי מיחסרא וכו': **וליפרוש.** (ג) אכתי אי בכינויים איירי ברישא ליפרוש נמי ברישא קודם דפריש ידות: **ההוא דסליק מיניה.** כגון ידות דסליק מינייהו ומפרש להו לאלתר ברישא כדתנן במה מדליקין ונקיט במה אין מדליקין דסליק מיניה וכן כל הני: **וכל היכא דפתח ביה לא מפרש ברישא והתנן יש נוחלין כו'.** ומפרש ברישא אלו נוחלין ומנחילין: **הלין.** פתח ברישא משום דאוושו ליה (ד) קתני דיש נוחלין ומנחילין נפישין מהני דלא מנחילין וכן כל הני משום הכי מפרש להו לאלתר אע"ג דפתח בהו ברישא אבל הכא גבי נדרים וכן במה מדליקין דלא נפישי ההוא דסליק מיניה פתח ברישא. ל"א אוושו דקתני ארבעה דברי' כגון יש נוחלין ומנחילין נוחלין ולא מנחילין מנחילין ולא נוחלין לא נוחלין ולא מנחילין וכן בכולהו יש מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן כו' הואיל ותני כל הני מתחיל בההוא דפתח ברישא ומפרש יתיה דאם היה מפרש בההוא דסליק מיניה ברישא שמא ישכח את הראשונות אלא פתח בראשון ומפרש להו כסדרן אבל היכא דלא אוושו כגון הני במה מדליקין וכו' ליכא למיחש להו ובמתניתין נמי ליכא למיחש דלא מפרש אלא כינויי וידות והני חרמים ושבועות ונזיר בהני ליכא למימר דאוושן דהא לא צריך להו למיתני אלא אגב גררא נסיב להו ומשום הכי לא שכח לקמייתא דלא צריך הכא כל כך דלא הויא עיקר אלא כינוי וידות בלבד וכמאן דלא תני להו לאחריני דמי:

אלא

ר"ן

גמ' מאי שנא גבי נדרים דתני כולהון. כלומר ואילו במס' נזיר[ג] לא תנא אלא כל כנויי נזירות כנזירות: **נדר ושבועה כתיבי גבי הדדי.** דכתיב כי ידור נדר לה' או השבע שבועה[פ]: **איידי דתנא נדרים דמיתסר חפצא עליה.** כלומר שאוסר הככר עליו ואומר אכילת ככר זה עלי לאפוקי שבועה דאסר נפשיה מן חפצא כלומר שאומר שבועה שלא אוכל ככר זה. ומהא משמע דאין שבועה בלשון נדר ולא נדר בלשון שבועה הילכך כל שהחליף של זה בזה אין בדבריו כלום. ואיכא למידק דהתניא בפרקין (דף יג.) איזהו איסר האמור בתורה הרי עלי שלא אוכל בשר אלמא יש נדר בלשון שבועה דהא שלא אוכל קאמר ובפ' שבועות שתים בתרא נמי משמע דיש שבועה בלשון נדר דאמרינן התם (שבועות כ.) כאומר אכילה משתיהן עלי שבועה והא האי לישנא דנדר הוא וקאמר ליה גבי שבועה אלמא מהני. וי"ל דהני לישני לאו בדוקא נקיט להו דההוא דאיזהו איסר האמור בתורה לא אתא אלא לאשמועינן דכך איסר ע"י התפסה ומש"ה לא דק בלישניה ולעולם במוציאו בלשון נדר קאמר והה"נ נמי דאמרינן אכילה משתיהן עלי שבועה לאו דוקא דאמר בהאי לישנא אלא דאמר שבועה שלא אוכל שתיהן אלא דהתם איידי דאמר לעיל מיניה כאומר אכילה משתיהן עלי קונם דהוא לישנא דוקא דנדר אמר נמי אכילה משתיהן עלי שבועה ולאו דוקא וכן דעת ר"ת ז"ל והרב בן מג"ש ז"ל ולזה הסכים הרשב"א ז"ל. ובירושלמי אפליג בהאי דינא דאמרינן התם[ס] דר' יודן ורבי מונא סברי אין נדר בלשון שבועה ואין שבועה בלשון נדר ורבי יוסי פליג עלייהו ומשמע דקיימא לן כרבים. אבל הרמב"ן ז"ל כתב בהלכות נדרים שלו דליכא לשנויי הנך סוגיא ולמימר דלא דייקי בלישנייהו אלא ודאי נדר שאמרו בלשון שבועה ושבועה בלשון נדר מהני מיהו לאו מעיקר נדר ועיקר שבועה דהא אמרינן בסוגיין דנדר ושבועה לא שוין בלישנייהו אלא מדין ידות הוא דמהני דנדר שאמרו בלשון שבועה כיון דפיו ולבו שוין לאסור[ם]שבועה על עצמו אע"פ שלא אמרו בלשון מדוקדק יד מיהא הוי וכן בשבועה שאמר שבועה ככר זה עלי כיון שפיו ולבו שוין לאסור אכילתו מככר זה כשבועה מהני מדין יד אלא דבסוגיין דהכא בעיקר לשון נדר ובעיקר לשון שבועה איירינן: **פתח בכנויין וכו' ותו ידות וכו'.** נ"ל דהכי פירושא ולאי תנא בכנויין פתח דאפילו אי אמרת דמתניתין מיחסרא לא מיחסרא רישא שאין אדם מחסר בראש דבריו אלא באמצען וכיון דעל כרחין בכנויים פתח אפילו תנא נמי ידות הוה ליה לפרושא ההוא דפתח בה ברישא. ותו ידות אנשינהו שכתן שהרי לא הזכירן תחלה כדי שיפרש אותן. ומתרץ קושיא בתרייתא וקאמר איירי בהון וכו' כלומר חסורי מחסרא: **ולפרוש כנויין ברישא.** כלומר אע"ג דתרלת קושיא בתרייתא מיהו קמייתא אכתי קשיא. ומתרלינן לאורחיה דתנא לפרושי ברישא ההיא דסליק מינה כדתנן במה מדליקין וכו': **וכל היכא דפתח בה לא מפרש בה ברישא.** דקס"ד דכי מתרלינן ההוא דסליק מיניה הוה מפרש ברישא בדוקא קאמרינן דאי ליכא קפידא במילתא ט)ה"ל לתנא למתנינהו לכולהו כחדא גוונא ומשום הכי מקשי: **והתנן יש נוחלין ומנחילין.** היינו האב את הבנים. נוחלין ולא מנחילין היינו האיש את אמו: **מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן.** מפרש בפרק יש מותרות (יבמות פד.) כהן הדיוט שנשא את האלמנה ויש לו אח כהן גדול. מותרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן כהן גדול שקידש את האלמנה ויש לו אח כהן הדיוט: **טעונות שמן ולבונה.** מפרש בפרק כל המנחות (מנחות נט.) מנחת הסלת והמחבת והמרחשת. שמן ולא לבונה מנחת נסכים: **טעונות הגשה.** שיגיש הכהן את המנחה בקרן דרומית מערבית דכתיב (ויקרא ו) זאת תורת המנחה הקרב אותה בני אהרן לפני ה'. ומפרש' בפ' היה מביא (סוטה יד:) דהיינו קרן דרומית מערבית: **תנופה.** כהן מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף: **טעונה הגשה ואינה טעונה תנופה.** היינו מנחת חוטא. טעונה תנופה ואינה טעונה הגשה היינו לוג שמן של מצורע ואשמו והביכורים:

בכור

מוסף רש"י

חפצא. כל הדברים קרויים חפצים בלשון משנה (קהלת ג א). ידות. דברים שהם יד ופתיחה לנדר למפרע (ראמ"ה בשמו). במה טומנין. הכא לסלק קדירה מעל גבי כירה ולטומנה בדבר אחר ואמרו חכמים אין טומנין בדבר המוסיף הבל אלא בדבר המעמיד הבל, מי הוא המוסיף ואסור (שבת מז:). במה אשה יוצאה. דהוי תכשיט ולא משוי, ואיכא דהוי תכשיט וגזור ביה רבנן דילמא שלפא ומחויא לחברתה חשיבותו ודילמא אתי לאיתויי ד' אמות (שם נז.). יש נוחלין ומנחילין. יש קרובים שנוחלין את קרוביהם כשמתים וגם אם הם מתים מנחילין להם את ממונם, דהיינו שניהם נוחלין זה את זה, והאי דלא קתני יש נוחלין זה את זה, היינו משום דבעי למיתני סיפא נוחלין ולא מנחילין. תני נמי רישא נוחלין ומנחילין (רשב"ם ב"ב קח.). נוחלין ולא מנחילין. יש נוחלין את קרוביהם, אבל אם ימותו הם אין מנחילין לאותם קרובים שהן מורישיהן (שם). יש בכור לנחלה. ליטול פי שנים, ואינו בכור לכהן. לתת לכהן פדיון ה' סלעים (בכורות מו.). במה בהמה יוצאה. לפי שאדם מצווה על שביתת בהמתו בשבת. ומידי דמינטרא ביה בהמה הוי תכשיט ואורחא ולא הוי משוי ומידי דלא מינטרא ביה הוי משוי (שבת נא:).

◆

תוספות

ומ"ש גבי נזיר דלא תני כולהו. פי' חרמים ושבועות ונדרים ומשני משום דנדר ושבועות גבי הדדי כתיבי דכתי' איש כי ידור נדר או השבע שבועה אע"ג דגבי נזיר כתיב כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר מ"מ עיקר פרשת נדרים לאו התם כתיב אבל עיקר פ' שבועות ונדר כתיבן גבי הדדי תימה גבי שבועות ליפרוך כי האי ולימא כינוי שבועות כשבועות כי האי דגבי נזיר דמהדר ונקט כל כינוי נזירות כנזירות וי"ל דכיון דלית ביה ידות לא חשו להזכירם: נדרים דמתסר חפצא עליה. דאמר ככר זה קונם עלי שעושה הככר עליו הקדש גבי חרמים נמי אסר חפצא על נפשיה דגלי קרא אשר יחרים (איש לה') מכל אשר לו (ויקרא כז) משמע דהחפץ יהיה חרם גבי נדרי' אע"ג דכתיב כי ידור דמשמע לה' דר"ל אגברא מ"מ כתיב כי ידור נדר דר"ל דמתפי' בנדור והוי החפץ ואע"ג דגבי שבועה כתיב או השבע שבועה מ"מ גלי קרא לא תשבעו דמוהר אגברא ולא"ה ומנ"מ אי אסר חפצא עילויה או איהו אתפא. וי"ל דלענין זה שאם היה אומר קונם שלא אוכל ככר זה לא אמר כלום וכן אמר גבי שבועה להפך: ותו ידות אנשי. פי' ברישא ליתני ידות נדרים כנדרים ומשני לא אנשי איירי בהון וחסורי מחסרא: וליפרוש כינויין ברישא. דהא קאמרת דתני ידות בתר כינויין ולא משמע ליה להגיה המשנה ולומר תני רישא ידות קודם כינויין דלא רצה לשנות המשנה: ההוא דסליק מיניה פתח ברישא. ואם תאמר תקשי ליה מתניתין גופיה דקתני (דף י.) כנוי נדרים קודם הוי ליה למתני כנוי [נזירות] קודם דסליק מיניה וי"ל דסליק מקרבן דקתני נדר בנזיר וכו': יש מותרות לבעליהן. הך בבא ביבמות מפרש לה ומשני הני משום דאוושן מפרש ההוא דכתיב ברישא ודלא פן יטעה כהן לכך מפרש ההוא דכתיב ברישא ונזיר נמי איכא כי האי סוגיא ומשני בבמה בהמה דאידך ענין בהמה באיסורא איירי מפרש ביותר ברישא:

מסורת הש"ס

א) נזיר ב., ב) שבת כ:, ג) שם טו:, ד) שם מ., ה) ב"ב קח., ו) יבמות פד., ז) מנחות נט., ח) שם ס., ט) בכורות מו., י) שבת נא:, כ) [במדבר ל], ל) [ג.], מ) [במדבר ל], נ) [פ"א ה"א], ס) [ג"ל ... נדרים], ע) ג"ל לא ה"ל

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מאי שנא וכו' נזירות כנזירות ותו לא מידי: (ב) ד"ה כתיבין וכו' ולאגב דקתני נדרים ושבועות: (ג) ד"ה וליפרוש ואכתי הא בכינויים איירי ברישא ליפרוש להו נמי ברישא: (ד) ד"ה הלין וכו' דאוושו ליה הני דיש נוחלין וכו' דסליק מיניה מפרש ברישא:

◆

גליון הש"ס

גמ' כדתנן במה מדליקין. קשה לי אמאי לא הביא מההוא דריש שבת פ"ב דלעיל העני עומד בחוץ:

◆

פירוש הרא"ש

גמ' משום דנדר ושבועה כתיבי גבי הדדי. דכתיב כל נדר וכל שבועת איסר: נדרים דמיתסר חפצא עליה. דאיסור נדר הוא שמתפיסו בדבר הנדור ואוסר כמוהו וכן חרמים כדמפרש במתני': לאפוקי שבועה דאסר נפשיה מן חפצא. דכתיב (ויקרא ה) נפש כי תשבע שנשבע שלא יעשה דבר זה ונזיר אע"פ שנאסר ביין אינו נאסר היין עליו אלא בגופו תלוי הנזירות שאומר הריני נזיר וממילא נאסר ביין ותגלחת וטומאה: ותו ידות אינשי. כלומר שבא התנא מלגמגם ברישא דכיון דפריש להו במתני' היה לו לשנותן ברישא ולומר שהם כנדרים וכיוצא בזה כמו שאמר דוכתי ליכא דש"ס ידות מאן דכר שמיה אלא בלשון נדרים משונה: ואית ספרים דגרסי ידות ותנא איירי בהו כלומר מי דכר בהם שהם כנדרים דמפרש להו וליפרש כנויים ברישא כיון דפתח בהו: יש מנחות טעונות שמן ולבונה וכו'. יש טעונות הגשה ואין בכור דהוי פסולי כהן: ואין בכור לכהן. דלא הוי פטר רחם: הלין משום דאוושו מפרש ההוא דפתח בהו ברישא. שבכל אחת יש ד' בבות ולי פתח במאי דסליק לפי שהדברים אחרונים היו שוכח מקצתן: